

KOMISJA NADZORU FINANSOWEGO

Przewodniczący
Andrzej Jakubiak

Warszawa, dnia 11 lutego 2016 r.

L. dz. DOK/WPR/ 045/ 5 / 1 /2016/PM

1. ZARZĄDY BANKÓW
2. ZARZĄDY SPÓŁDZIELCZYCH KAS
OSZCZĘDNOŚCIOWO-KREDYTOWYCH
3. ZARZĄDY ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ
4. ZARZĄDY FIRM INWESTYCYJNYCH
5. ZARZĄDY KRAJOWYCH INSTYTUCJI
PŁATNICZYCH

Szanowni Państwo,

Urząd Komisji Nadzoru Finansowego analizował praktykę stosowania przez nadzorowane podmioty postanowień uprawniających do dokonywania jednostronnej zmiany treści wzorców umowy (tzw. klauzule modyfikacyjne). Praktyka ta związana jest ze stosowaniem art. 384¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jednolity z 2014 r. Dz.U. poz. 121 z późn. zm.) – zwanej dalej K.C. Powszechnie przyjmuje się, iż określone w tym przepisie warunki wprowadzenia nowego wzorca umowy w trakcie trwania stosunku umownego o charakterze ciągłym odnoszą się również do kwestii zmiany dotychczas obowiązującego wzorca.

Analiza praktyki wybranych podmiotów nadzorowanych w zakresie zmian treści wzorców umownych wykazała m.in.:

1. Stosowanie budzących wątpliwości praktyk polegających na:
 - stosowaniu klauzuli modyfikacyjnej niewskazującej ważnej przyczyny uprawniającej do dokonania zmiany treści wzorca umowy;
 - stosowaniu klauzuli modyfikacyjnej niewskazującej zamkniętego katalogu ważnych przyczyn uprawniających do dokonania zmian treści wzorców umowy;
 - bardzo ogólnym określaniu ważnych przyczyn, mogących powodować bardzo szeroką interpretację takich okoliczności;
 - wskazywaniu przyczyn uprawniających do dokonywania zmiany treści wzorca umowy, które budzą wątpliwości, czy mają one ważny charakter.

2. Dokonywanie zmian treści wzorców umowy w sytuacji, gdy faktyczna okoliczność uzasadniająca dokonanie takiej zmiany nie została wskazana w treści umowy jako ważna przyczyna uprawniająca do zmiany treści wzorca.
3. Dokonywanie zmian treści wzorców umowy w sytuacji, gdy brak jest klauzuli modyfikacyjnej wskazującej na ważną przyczynę uzasadniającą dokonanie takiej zmiany.
4. Nieprzekazywanie konsumentom w odpowiedni sposób jasnych i jednoznacznych informacji, dotyczących uzasadnienia dokonywanej zmiany treści wzorca umowy, umożliwiających weryfikację spełnienia przesłanek warunkujących dokonanie takiej zmiany.

Należy zauważyć, iż w doktrynie prawa, jak również w przeważającej części orzecznictwa, ukształtował się pogląd, zgodnie z którym w przypadku wydania nowego wzorca lub zmiany dotychczasowego w trybie art. 384¹ K.C. dla modyfikacji treści istniejącego stosunku zobowiązaniowego przez wydanie wzorca, proponent (z zasady przedsiębiorca zamierzający wprowadzić zmiany treści wzorca) powinien mieć kompetencję w postaci odpowiedniej klauzuli umownej (tzw. klauzula modyfikacyjna) lub stosownego przepisu prawa. Panuje powszechne przekonanie, że klauzula ta musi spełniać pewne minimalne wymogi: nie może uprawniać do dokonania takich zmian, które naruszają istotne elementy umowy, oraz powinna być dostatecznie skonkretyzowana, aby chronić adherenta przed arbitralnością proponenta. Klauzula nie może więc mieć charakteru blankietowego, ma wskazywać konkretne okoliczności, uzasadniające zmianę dotychczasowego albo wydanie nowego wzorca, aby możliwa była ocena zachowania proponenta wydającego wzorzec¹.

Należy podkreślić, iż w relacjach kontraktowych z konsumentami klauzula modyfikacyjna podlega dodatkowej kontroli w trybie art. 385¹ i następnych K.C. Ustawodawca w art. 385³ K.C. wskazał, iż w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które w szczególności: uprawniają kontrahenta konsumenta do jednostronnej zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w tej umowie (pkt 10) oraz przewidują wyłącznie dla kontrahenta konsumenta jednostronne uprawnienie do zmiany, bez ważnych przyczyn, istotnych cech świadczenia (pkt 19). W toku analizy treści klauzul modyfikacyjnych i praktyki związanej z ich stosowaniem warto również zwrócić uwagę na treść uzasadnienia Sądu Okręgowego w Warszawie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 18 lutego 2015 r., sygn. akt XVII AmC 3477/13.

Konstrukcja instytucji niedozwolonych postanowień umownych oraz przytoczone przykładowe klauzule, które ustawodawca wskazał jako potencjalnie niedozwolone wskazują, iż w relacjach kontraktowych z konsumentami warunkiem dopuszczalności dokonania jednostronnej zmiany treści wzorca umowy jest wskazanie w treści umowy ważnych przyczyn uprawniających do dokonania określonej zmiany treści wzorca. Odmienna interpretacja prowadziłaby do sytuacji, iż postanowienie uprawniające przedsiębiorcę do jednostronnej zmiany umowy bez ważnej przyczyny było uznawane za niedozwolone postanowienie umowne (tj. naruszające dobre obyczaje i rażąco naruszające interesy konsumentów), chociaż jednocześnie w pełni legalna i prawnie skuteczna miałaby być zmiana treści umowy bez wskazania ważnej przyczyny uprawniającej do dokonania takiej zmiany lub nawet bez istnienia w treści umowy klauzuli modyfikacyjnej w ogóle uprawniającej do zmiany umowy.

¹ Zob. Adam Olejniczak w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania - część ogólna*, red. A. Kidyba, LEX, 2014.

Zwrócić również należy uwagę na treść ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. Nr 171, poz. 1206 z późn. zm.). Ustawa ta w art. 3 zakazała stosowania przez przedsiębiorców nieuczciwych praktyk rynkowych wobec konsumentów. Przejawem nieuczciwej praktyki rynkowej jest w szczególności praktyka rynkowa wprowadzająca w błąd (art. 3 tej ustawy). Zgodnie z art. 6 ust. 1 te same ustawy praktykę rynkową uznaje się za zaniechanie wprowadzające w błąd, jeżeli pomija istotne informacje potrzebne przeciętnemu konsumentowi do podjęcia decyzji dotyczącej umowy i tym samym powoduje lub może powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej umowy, której inaczej by nie podjął. Wprowadzającym w błąd zaniechaniem może być w szczególności zatajenie lub nieprzekazanie w sposób jasny, jednoznaczny lub we właściwym czasie istotnych informacji dotyczących produktu (art. 6 ust. 3 pkt 1 tej ustawy). Przytoczone przepisy wskazują, iż w relacjach kontraktowych z konsumentem obowiązkiem przedsiębiorcy jest m.in. przekazanie w odpowiedni sposób jasnych i jednoznacznych informacji dotyczących zmiany treści wzorca umowy w trakcie trwania umowy. Obejmować to powinno w szczególności wskazanie konkretnej, wymienionej w ustawie lub umowie przesłanki uprawniającej do dokonania zmiany treści umowy oraz wykazanie spełnienia określonych okoliczności warunkujących dokonanie takiej zmiany. Umożliwia to konsumentom dokonanie analizy dopuszczalności i skuteczności wprowadzanych zmian oraz podjęcie decyzji dotyczącej kontynuowania umowy.

Można zauważyć, iż ze względu na szereg dokonywanych w ostatnich latach wpisów do prowadzonego przez Prezesa UOKiK rejestru niedozwolonych postanowień umownych, aktualnie stosowane klauzule modyfikacyjne w coraz większym stopniu są precyzyjne i prawidłowe. Niemniej jednak nadal część z nich budzi wątpliwości odnośnie ich prawidłowości i mocy wiążącej. Dużo bardziej problematyczną kwestią są klauzule modyfikacyjne stosowane kilka, a nawet kilkanaście lat temu. Część z umów zawartych z wykorzystaniem wzorców umów zawierających tego typu klauzule nadal obowiązuje. W dużej części tego typu umów przedsiębiorcy wprowadzali zmiany treści wzorców umowy (w tym również obejmujące zmiany treści klauzul modyfikacyjnych) powołując się na tryb uregulowany w art. 384¹ K.C. Mając na uwadze wadliwość w wielu przypadkach klauzul modyfikacyjnych, która może prowadzić do uznania danej klauzuli za niedozwolone postanowienie umowne, wątpliwości może budzić skuteczność wprowadzanych przez przedsiębiorców zmian treści wzorców umowy. Generować to może istotne ryzyko dla podmiotów nadzorowanych.

Mając na uwadze powyższe, organ nadzoru zwraca uwagę na potrzebę zachowania szczególnej staranności ze strony podmiotów nadzorowanych w procesie konstruowania treści klauzul modyfikacyjnych uprawniających do dokonywania zmiany treści wzorców umowy, a także na potrzebę przeanalizowania skuteczności wprowadzonych dotąd zmian treści tych wzorców. Pogłębiona analiza prawna wprowadzanych wzorców umowy i postanowień klauzul modyfikacyjnych uprawniających do zmiany treści wzorców powinna być jednym z priorytetów służb prawnych nadzorowanych podmiotów. Jednocześnie organ nadzoru oczekuje, że podmioty nadzorowane dokonają oceny stosowanych przez siebie praktyk w obszarze zmian treści wzorców umowy i podejmą działania w celu wyeliminowania ewentualnych nieprawidłowości w tym zakresie.

PRZEWODNICZĄCY
KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
Andrzej Jakubiak